

PROŠLOST

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu historiju

Broj 46, godina XXIII
novembar, 2018. [str. 41-48]

© Monos 2018

Otvaranja pomoćnih odjeljenja u sastavu redovnih osnovnih škola za školovanje djece ometene u razvoju u Sarajevu

---

Mina Kujović

---

*(Prilog historiji specijalnog školstva,
1929-1941)*

U prilogu pratimo borbu roditelja djece ometene u razvoju kroz prepisku sa nadležnim školskim organima u Sarajevu i Beograda. Prepiska se odnosi na period od 1935. godine, kad je grupa roditelja podnijela prvu predstavku, do aprila 1940. godine, kad je odlučeno da se pri XIV osnovnoj školi u Sarajevu otvori zasebna specijalna škola.

Ključne riječi: Školovanje djece, istorija školstva, djeca ometena u razvoju, Sarajevo

Školovanje djece zaostale u psihičkom i fizičkom razvoju u Bosni i Hercegovini je do 1929. godine bilo u nadležnosti socijalne politike i socijalni organi su brinuli o otvaranje i izdržavanje specijalnih škola i o školovanju djece ometene u razvoju. Nakon što je u decembru 1929. godine obznanjen novi Zakona o narodnim osnovnim školama, školovanje takve djece prešlo je u nadležnost školskih organa i pod odredbe o narodnom osnovnom školstvu u Kraljevini Jugoslaviji. Zakonom je u pet članova (paragrafa) određeno da se djeca ometena u razvoju školuju u zasebnim školama, ali su njegove odredbe krivo protumačene. Prema tim, krivo shvaćenim odredbama, u okviru osnovnih škola koje su za to

imale uvjete formirana su pomoćna odjeljenja za školovanje djece ometene u razvoju. Roditelji djece koja su pohađala pomoćna odjeljenja, otvorena u okviru nekoliko sarajevskih osnovnih škola nisu bili ovakvim rješenjem zadovoljni pa su uporno tražili da se otvori zasebna škola za njihovu djecu.

Uvod

U periodu između dva svjetska rata organizacija škola i školski sistem u Bosni i Hercegovini prošli su kroz različite faze, u zavisnosti od toga kako se mijenjao administrativni ustroj novoformirane države, Kraljevine SHS, odnosno Kraljevine Jugoslavije. U prvim godinama nadzor nad osnovnim i specijalnim školama u Bosni i Hercegovini je bio u nadležnosti Zemaljske vlade Bosne i Hercegovine (1919 – 1922), odnosno Pokrajinske uprave Bosne i Hercegovine (1922 – 1924). Od 1925. godine Bosna i Hercegovina je razdijeljena na oblasti, a sva važnija pitanja osnovnog školstva preuzelo je Odeljenje za osnovne škole pri Ministarstvu prosvete u Beogradu i zadržalo ih u svojoj nadležnosti sve do izbijanja rata, pa je tako školska politika u Bosni i Hercegovini postala dio opšte prosvjetne politike u Kraljevini.¹ Kako su se tokom prve decenije centralni prosvjetni organi u Beogradu uglavnom bavili usklađivanjem velikih različitosti školskih sistema u novoj državnoj zajednici, nije bilo velikih promjena u organizaciji osnovnog školstva. U onim dijelovima Kraljevstva koji su do 1918. godine bili u sastavu Austro-Ugarske,

prvih deset godina u oblasti prosvjete i školstva nastavljen je rad prema propisima i školskim programima koji su važili u prethodnoj državi. Prema tim naslijeđenim austrougarskim propisima, specijalne škole² i školovanje djece sa posebnim potrebama bilo je u nadležnosti socijalne politike. Međutim, kad je krajem 1929. godine objavljen novi zakon o osnovnim školama, došlo je do velikih promjena u osnovnom školstvu, ali još većih u organizaciji i radu specijalnih osnovnih kola.³ Zakonodavac je želio da se jednim jedinstvenim zakonom uredi i ujednači osnovno školstvo na području cijele Kraljevine, pa je u nadležnost osnovnih škola smjestio i specijalne škole. Prema novom Zakonu, ove su škole izmještene iz resora socijalne politike i došle u nadležnost Ministarstva prosvete Kraljevine Jugoslavije.

U Sarajevu je u periodu od 1931. do 1938. godine, na osnovu novog Zakona, otvoreno nekoliko pomoćnih odjeljenja za djecu ometenu u razvoju, odnosno djecu sa posebnim potrebama⁴. Pomoćna odjeljenja su otvarana uz osnovne škole koje su pohađala psihički i fizički normalno razvijena djeca, jer je zakonodavac pretpostavljao da će se djeca na taj način družiti i međusobno pomagati. Međutim, to se nije desilo, jer su tek u blizini normalno razvijene djece, ona psihički i fizički zaostala u razvoju, bila "obilježena" i izolirana. Roditelji djece koja su, prema preporukama školskih ljekara, pohađala pomoćna odjeljenja od školski organa i gradske uprave su tražili da se za njihovu djecu ponovo

1 Opšta politika se ogledala u organizaciji rada u narodnim/državnim školama, kako osnovnim tako i u srednjim, u tekstovima zvaničnih programa i propisanim udžbenicima. U budžet ovog Ministarstva spadale su plate nastavnog osoblja, dok su školske opštine bile u obavezi graditi i materijalno izdržavati osnovnu školu, obezbijediti zemljište za školski vrt, starati se za školsku kuhinju.

2 Specijalne škole se osnivaju za korist i dobro psihički manje obdarene djece. Otvaranje i izdržavanje specijalnih škola predstavlja nužnost svakog društva, jer je djece sa posebnim potrebama uvijek bilo i uvijek će biti.

3 5. decembra 1929. godine izglasan je novi Zakon o narodnim osnovnim školama u Kraljevini Jugoslaviji, a objavljen četiri dana kasnije, 9. 12. u Službenim novinama KJ, br. 289/29

4 Dijete sa posebnim potrebama je posebno, posebno u smislu da svaki njegov osmjech, pokret za nas roditelje čini čudo. (.....) Takva djeca bi morala imati sve, a nažalost, zakinuta su na mnogim poljima... Preuzeto sa: <http://www.seebiz.eu>

otvore zasebna specijalna škola gdje će poahdati nastavu uz stručni nadzor defektologa.⁵

Zakon o narodnim osnovnim školama je obuhvatao i školovanje djece ometene u razvoju

Cjelokupan sistem osnovnog školstva do decembra 1929. godine bio je zakonski prilagođen školovanju normalno razvijene djece određenog uzrasta. Odgajanje i školovanje psihički i fizički nerazvijene djece u Bosni i Hercegovini do tada je bilo u nadležnosti socijalne politike. Tek je Zakonom o narodnim školama iz 1929. godine izvršen pokušaj da se uvedu neke izmjene koje, međutim, nisu dobro prihvaćene, kako među nastavnicima, tako i još više među roditeljima te djece. Zakon o narodnim osnovnim školama školovanje psihički zaostale djece je izjednačavao sa školovanjem normalno razvijene djece. U poglavlju Zakona koji se odnosi na vrste narodnih škola i trajanje nastave, uz narodne osnovne škole, navedene su i škole za nedovoljno razvijenu i defektnu djecu.⁶ U članu 15 istog poglavlja određeno je da Ministarstvo prosvete Kraljevine Jugoslavije pomaže iz svojih budžetskih sredstava *“one škole i ustanove za duševno zaostalu i defektnu djecu, koje su osnovane od samoupravnih tela,*

*privatnom inicijativom ili od humanitarnih udruženja.*⁷

U petom poglavlju Zakona o narodnim osnovnim školama koje se odnosi na banovinski školski odbor⁸ u članu 139, stav 6, navedeno je da se odbor *stara o podizanju, otvaranju i izdržavanju banovinskih škola za duhovno zaostalu i defektnu decu.*⁹

Sigurno je da se izjednačavanjem “škola za nedovoljno razvijenu i defektnu djecu” sa osnovnim školama željelo da se djeca koja zaostaju u psihičkom razvoju uključe u sistem redovnog školovanja.¹⁰ Obavezno školovanje učenika s teškoćama u razvoju sada je postalo sastavni dio cjelokupnog školskog sistema, ali se nastavnici i roditelji učenika koji su zaostajali u razvoju nisu najbolje snašli.

Otviranje pomoćnih odjeljenja u sarajevskim osnovnim školama

U Zakonu o narodnim osnovnim školama iz decembra 1929. godine od 157 članova na “nedovoljno razvijenu i defektnu djecu”, odnosno djecu zaostalu u psihičkom i fizičkom razvoju odnosi se samo pet članova.¹¹ U svakom od tih pet članova govori se o školovanju takve djece u zasebnim školama, “školama za nedovoljno razvijenu i defektnu djecu”. Kako je došlo do toga da su temeljem novog Zakona već od 1931. godine u Sarajevu pri onim

5 U dokumentaciji arhivskog fonda, nastalog tokom djelovanja IV Prosvjetnog odjeljenja u okviru fonda Kraljevska banska uprava Drinske banovine (1929 -1941) nalazi se i dokumentacija koja se odnosi na prepisku između sarajevskih roditelja čija su djeca pohađala posebna odjeljenja sa školskim upravama kao i službena prepiska između Ministarstva prosvete u Beogradu, Prosvjetnog odjeljenja pri Kraljevskoj banskoj upravi drinske banovine i Banovinskog školskog odbora u Sarajevu.

6 Zakon o narodnim osnovnim školama, član 7 glasi: *Narodne škole su: osnovne škole i više narodne škole. Narodne škole su i zabavišta, škole za nedovoljno razvijenu i defektnu djecu i ustanove koje služe opštem narodnom prosvjeđivanju: analfabetski tečajevi, škole i tečajevi za domaćice, privredni tečajevi, higijenski tečajevi i slično*

7 Zakon o narodnim osnovnim školama, član 15

8 Banovinski školski odbor je imao posebne dužnosti da lokalnoj upravi predlaže banovinski budžet, izgradnju novih školskih zgrada, adaptaciju postojećih i sl. Po odredbama novog Zakona o osnovnim školama svaka je banovina imala banovinski školski odbor koji su činili: pomoćnik bana, načelnik prosvjetnog odjeljenja, banski školski nadzornik i po jedan sanitetski, poljoprivredni i tehnički referent banske uprave.

9 Zakon o narodnim osnovnim školama, član 139

10 Danas je u osnovnim školama aktualna ideja o inkluziji, uključivanju djece koja zaostaju u psihičkom razvoju među “redovnu” djecu. Nastavnici koji dobiju jedno takvo dijete nisu previše sretni, jer njemu treba sasvim drugi stručno-pedagoški pristup.

11 Članovi: 2, 7, 15, 58, 139

Naziv škole	Kad je otvoreno pom odjeljenje	Broj djece	Prezime i ime nastavnika/ce	Zvanje nastavnika/ce
I (Prva)	1932.	14	Radosavljević Jelena	učiteljica
II (Druga)	1933.	19	Milosavljević Radomir	učiteljica za defektnu djecu
IV (Četvrta)	1931.	14	Šćepanović Miroje	učitelj za defektnu djecu
VI 1. odjeljenje	1935.	16	Hodak Anka	učiteljica
VI 2. odjeljenje	1938.	18	Hodak Anka	učiteljica
XI (Jedanaesta)	1935.	15	Vidaković Matilda	učiteljica
XIV 1. odjeljenje	1933.	16	Erat Vladimir	nastavnik za defektnu djecu
XIV 2. odjeljenje	1934.	16	Domazetović Siniša	upravitelj i defektolog

Tabela 1.

osnovnim školama gdje su za to postojali odgovarajući uvjeti otvarana zasebna, pomoćna odjeljenja koja su pohađala djeca zaostala u psihičkom i fizičkom razvoju, nije se moglo iz dostupnih arhivskih izvora saznati.

Prosvjetno odjeljenje Drinske banovine je za vaspitanje i školovanje djece koja nisu mogla pohađati redovnu nastavu u narodnim osnovnim školama već školske 1931/32. godine poduzelo akcije da se kod nekih osnovnih škola otvore pomoćna odjeljenja.¹² Za tu svrhu bila je predviđena u banovinskom budžetu zasebna stavka. Prvo su otvorena tri pomoćna odjeljenja u tri gradske osnovne škole koje su imale "podesne higijenski uređene" prostorije, a zatim svake naredne godine otvarano je još po jedno, tako da ih je 1935. godine bilo šest. Prema jednom izvještaju koji je školski nadzornik za Drugi školski srez¹³ napisao po zahtjevu Ministarstva prosvete Kraljevine Jugoslavije 15. septembra 1938. godine, saznajemo kad je koje pomoćno odjeljenje otvoreno, u okviru koje osnovne škole, koliko je bilo učenika, te ko su bile nastavnice/ci. Pomoćna odjeljenja su

otvorena pri osnovnim školama u Sarajevu, kao na tabeli 1.¹⁴

Tabela 1 pokazuje da je osam pomoćnih odjeljenja u Sarajevu 1938. godine pohađao 141 učenik. Isti je broj odjeljenja ostao do 1941. godine, ali nemamo podataka koliko je bilo učenika, što znači da od 1938. do 1941. godine nije otvoreno novo pomoćno odjeljenje.

U ovim odjeljenjima su radili nastavnici, koji su pored učiteljske spreme imali i naročito osposobljenje za rad u školama sa nedovoljno razvijenom djecom. Kako je nastavni rad sa ovom djecom bio otežan, to se u svakom odjeljenju školovalo 14 do 19 djece. Bilo je u planu da se slična odjeljenja otvaraju sukcesivno i u ostalim većim mjestima gdje to bude moguće, odnosno ako se pri osnovnim školama nađu odgovarajuće prostorije i obezbijede za taj posao osposobljeni nastavnici. Iz banovinskog budžeta trebalo je nabaviti potrebna, specifična nastavna sredstva, pomagala i učila za sva novo-otvorena odjeljenja. Međutim, roditelji djece koja su pohađala pomoćna odjeljenja u okviru redovnih

12 Odluko o tome koje će dijete pohađati školu u pomoćnom odjeljenju donosio je školki ljekar prilikom sistematskog pregleda djece.

13 Kada su osnovane banovine, uvedeno je zvanje banovinski školski nadzornik i tijelo Banovinski školski odbor. Školski nadzornik je vodio cijelu administraciju koja se odnosila na osnovno školstvo u određenoj banovini.

14 ABH, KBUDB, 1938. br. IV-34690

narodnih osnovnih škola nisu bili zadovoljni takvim rješenjem.

Predstavka roditelja djece sa psihičkim problemima

Roditelji sarajevskih mališana koji nisu mogli pohađati redovnu školu nego su pohađali specijalna, pomoćna odjeljenja 17. oktobra 1935. godine podnijeli su mjesnom školskom odboru za grad Sarajevo¹⁵ predstavku u kojoj su tražili otvaranje zasebne škole za njihovu djecu u gradu Sarajevu.¹⁶ Roditelji su u opširnoj predstavi prvo naveli kako je problem sa odgojem psihički nedovoljno razvijene djece riješen u evropskim zemljama, a nakon toga su obrazložili kakva je situacija u gradu Sarajevu. Između ostalog, navodi se da je Zakon o narodnim osnovnim školama predvidio zasebno školovanje njihove “nedužne mladeži”.¹⁷ Ovaj termin podrazumijeva djecu koja su psihički bila nedovoljno razvijena pa nisu bila sposobna da prate redovnu nastavu.¹⁸

Roditelji su isticali kako žele specijalne škole, jer one omogućuju organizaciju potpunije nastave, stvaranje posebnih uvjeta i opreme u skladu sa specifičnim potrebama svake grupe učenika. Njihova djeca u pomoćnim odjeljenjima koja su otvarana pri osnovnim školama bila su “obilježena” i kada

su u školi i kada su van nje. Takva djeca nisu mogla da se integrišu sa ostalom djecom i bila su stalno usamljena i izdvojena.¹⁹ Prvo-bitno uvjerenje zakonodavca kako će se samo zajedničkim druženjem “ometene” i “neometene” djece riješiti mnoga pitanja njihove socijalizacije, pokazalo se kao neosnovano. Roditelji su još isticali da je sistem vaspitne discipline u pomoćnim odjeljenjima kao i cio nastavni i vaspitni postupak “sa nedužnom djecom” zahtijevao posebno školstvo, posebno plansko, iz godine u godinu, izvođenje nastave u pojedinom razredu pomoćne škole. Oni zato apeluju da je obaveza države da primi na sebe staranje i obezbjeđenje psihički nedovoljno razvijene i defektne djece, te da među tom djecom ima “vrlo velik broj sposobne, čak vrlo sposobne za rad, naročito ručni (manualni) rad. “Sve ovo nije ni moguće, niti je izvodljivo u današnjim pomoćnim odjeljenjima, najčešće smještenim u malim, tjeskonnim učionicama pri normalnim narodnim školama.”²⁰

Potpisnici dopisa su predlagali da se iznajmi jedna zgrada na trgu fra Grga Martić i da se angažiraju za taj posao osposobljeni nastavnici – defektolozi koji će se posvetiti samo njihovoj djeci. Pozivali su se na Zakon o narodnim osnovnim školama i paragraf 139 i tražili rješenje njihovog problema.²¹

15 Prema paragrafu 124 Zakona o osnovnim školama, mjesni školski odbor su činili: predsjednik opštine ili njegov zamjenik, nadzornici koji vrše nadzor gradskih škola, školski ljekar, općinski inženjer dva najstarija, po rangu, upravitelja i jedna upraviteljica narodnih škola i pet članova gradskog zastupstva.

16 Predstavku je potpisalo 17 sarajevskih roditelja, a “sudeći” po imenima bili su pripadnici različitih nacija.

17 Za “nedužnu mladež”, kako ih roditelji zovu, odnosno djecu koja su zaostajala u psihičkom i fizičkom razvoju su otvarana zasebna pomoćna odjeljenja, a zakon ih je tretirao kao specijalno pomoćno školstvo. U Sarajevu je u, okviru pet osnovnih škola, bilo otvoreno sedam pomoćnih odjeljenja. Pri I i II narodnoj osnovnoj školi bila su dva, a u okviru IV, XI i XIV narodne osnovne škole po jedno. Međutim dva odjeljenja, kako su u predstavi pisali roditelji, uopće nisu radila iako su bila otvorena.

18 Redovna nastava u prva četiri razreda osnovne škole podrazumijevala je, pored postizanja osnovne pismenosti, i učenje četiri računске operacije te najelementarnija znanja o prirodi i društvu, pouke o čuvanju zdravlja i pouke iz poljoprivrede. U osnovnim školama su bila samo tri udžbenika: bukvar, čitanka i računica. Kraljevska banska uprava Drinske banovine – IV prosvjetno odjeljenje u Sarajevu je sva odjeljenja snabdijevala potrebnim učilima i izdržavala nastavnike. Sve glavne odluke je donosilo i potvrđivalo Ministarstvo prosvete Kraljevine Jugoslavije u Beogradu.

19 ABH, KBUDB- IV, 17001/1936.

20 Nav. izvor

21 U članu 139 Zakona o narodnim školama, stavu 6 izričito se naglašava da se banovinski školski odbor “stara

Oni su se nadali da će njihova djeca u specijalnim školama, koje su internatski uređene, imati cjelodnevnu opskrbu

Mjesni školski odbor je na sjednici održanoj krajem februara 1936. godine zaključio da je zahtjev sarajevskih roditelja sasvim opravdan.

Devetog aprila iste godine IV Prosvjetno odjeljenje Drinske banovine iz Sarajeva dopisom se obratilo Ministarstvu prosvete Kraljevine Jugoslavije u Beogradu. U dopisu je navedeno da je u Sarajevu otvoreno 7 pomoćnih odjeljenja za nedovoljno razvijenu i defektnu djecu kod šest gradskih narodnih osnovnih škola. Međutim, roditelji djece koja pohađaju ta odjeljenja i mjesni školski odbor mole da se u gradu Sarajevu otvori zasebna škola za takvu djecu. Kako prosvjetno odjeljenje nije imalo predviđena sredstva za plaćanje kirije za eventualno iznajmljivanje privatne zgrade za potrebe jedne zasebne pomoćne škole, to se traži od Ministarstva prosvete da ono pokrije ove troškove.

Iz Beograda je 28. aprila odgovoreno da Ministarstvo prosvete nema sredstava za pokrivanje kirije za iznajmljivanje privatne zgrade pa predlaže administrativno objedinjavanje svih pomoćnih odjeljenja otvorenih u sarajevskim narodnim osnovnim školama. Ministarstvo je predlagalo da odjeljenja fizički ostanu tamo gdje su i bila otvorena, a da se za njih uvede jedna uprava i zajednički pedagoško-didaktički nadzor.

Odluka o otvaranju zasebne pomoćne škole u Sarajevu

Nakon podnesene predstave roditelja sarajevske djece ometene u psihičkom razvoju od 17. oktobra 1935. godine u kojoj su tražili da se sva pomoćna odjeljenja pri sarajevskim osnovnim školama objedine u jednu školu, uslijedila je dugotrajna prepiska između mjesnog školskog odbora za grad Sarajevo, banovinskog odbora, Prosvjetnog odjeljenja Drinske banovine u Sarajevu i Ministarstva prosvete Kraljevine Jugoslavije u Beogradu. Prepiska je trajala sve do 1940. godine, a raspravljalo se o tome ko je nadležan da izdržava samostalnu specijalnu školu, odnosno da li je racionalnije da pomoćna odjeljenja ostanu uz osnovne škole, a da se objedine pod jednim administrativnim upraviteljem ili je bolje da se otvori jedna zasebna pomoćna škola. Bilo je različitih prijedloga, a održani su i brojni sastanci, savjetovanja i dogovaranja u vezi sa rješavanjem ovog, za grad Sarajevo, veoma akutnog problema.

O svemu je bilo uredno obavještavano i Ministarstvo prosvete Kraljevine Jugoslavije pa je konačno iz Beograda, 29. marta 1940. godine, Prosvjetnom odjeljenju Drinske banovine u Sarajevu stigao dopis u kojem se dozvoljava formiranje državne pomoćne škole u Sarajevu. Predložene su dvije mogućnosti, ili administrativno objedinjavanje pomoćnih odjeljenja pri pojedinim školama ili otvaranje zasebne škole. Svi troškovi za njeno izdržavanje padali bi na teret Drinske banovine.²² U dopisu je još naglašeno da Banska uprava treba sazvati sastanak između gradskog školskog nadzornika, upravitelja narodnih škola,

o podizanju, otvaranju i izdržavanju banovinskih škola za duhovno zaostalu i defektnu djecu.”

²² “Izdržavanje pomoćne škole i pomoćnih odjeljenja zavisi od odluke Kraljevske banske uprave. Ako Banska uprava dođe do ubeđenja da je bolje da celokupno materijalno staranje pomoćne škole i pomoćnih odeljenja spada u nadležnost upravitelja pomoćne škole, ona će u tom smislu doneti potrebno rešenje. Ako je pak Kraljevska banska uprava mišljenja da je bolje da se o izdržavanju i snabdevanju pomoćnih odeljenja koja su pri pojedinim osnovnim školama i dalje staraju uprave tih škola, a da se upravitelj pomoćne škole stara samo o onim odeljenjima koja sačinjavaju samostalnu pomoćnu školu, ona će takvo rešenje predvideti u svom budžetu – odnosno u budžetu opštine Sarajevo (Beograd, Ministarstvo prosvete Kraljevine Jugoslavije, Odeljenje za narodne škole, 29 mart 1940. br. 17962 Dopis je potpisao šef Odeljka škola za defektnu decu)

pedagoško-instruktivnog upravitelja pomoćnih odjeljenja i predstavnika gradskog školskog odbora te Prosvjetnog odjeljenja kraljevske banske uprave, na kojem će se utvrditi da li je bolje formirati samostalnu pomoćnu školu ili i dalje zadržati pedagoško-instruktivnog upravitelja pomoćnih odjeljenja, a istovremeno će se utvrditi i to koja je dužnost upravitelja pomoćne škole.

Nakon ovog dopisa sazvana je i održana, 11. aprila 1940. godine, konferencija²³ na kojoj je raspravljano pitanje administrativne samostalnosti upravitelja pomoćnih odjeljenja u Sarajevu i grupisanja 6 pomoćnih odjeljenja u samostalnu pomoćnu školu. Na konferenciji je prvo govorio izaslanik banske uprave gos. Gavrilović i pozvao prisutne da se izjasne u vezi sa prijedlogom o otvaranju samostalne pomoćne škole u Sarajevu. On je smatrao da bi centralizirana pomoćna odjeljenja u jednoj zgradi, pod jednim nadzorom "dala mnogo više pozitivnog rezultata nego razbacana kao do sad."²⁴

Na konferenciji su doneseni značajni zaključci. Svi su govornici podržali prijedlog za otvaranje samostalne pomoćne škole u Sarajevu i svi su se slagali da sva pomoćna odjeljenja iz osnovnih škola treba grupisati uz neku veću osnovnu školu. Predloženo je da to bude XIV narodna osnovna škola, jer može ustupiti 3-4 učionice bez velikih problema dok bi redovna škola i dalje imala dovoljan broj učionica. Upravitelj ove škole je rekao da u školi "na drugom spratu imaju tri učionice zgodno izdvojene malim hodnikom", a u prizemlju zgrade se nalazi i dvosoban stan koji bi mogao koristiti upravitelj buduće pomoćne škole. Usvojen je jednoglasno zaključak da se pri XIV narodnoj osnovnoj

školi na drugom spratu otvori specijalna pomoćna škola, a da se iz ove škole izmjesti viša osnovna škola u III i VII školu.²⁵

Već 2. maja iste godine Prosvjetno odjeljenje Drinske banovine je o ovim zaključcima obavijestilo Ministarstvo prosvete Kraljevine Jugoslavije u Beogradu. U dopisu je naglašeno da se Prosvjetno odjeljenje slaže sa zaključcima konferencije da se u Sarajevu otvori državna samostalna pomoćna škola sa šest odjeljenja, a da se dotadašnji upravitelj gos. Šćepanović Miroje postavi za upravitelja te nove, administrativno samostalne pomoćne škole, s tim da i nadalje ostane instruktivni upravitelj u dva pomoćna odjeljenja koja radi udaljenosti ne mogu ući u sastav nove samostalne škole.

U dopisu je dalje navedeno da su već pronađene prostorije i da je postignut sporazum sa Mjesnim školskim odborom da u novu školu uđu dotadašnja pomoćna odjeljenja razmještena po obližnjim školama, a da odjeljenja u udaljenim školama ostanu i dalje u njima.

Raspoloživi pisani izvori nam ne pružaju podatke iz kojih bismo mogli saznati zbog čega ova škola nije otpočela sa rodom onako kako je to odlučeno. Iz jednog dopisa u kojem je 4. aprila 1941. godine školski nadzornik za grad Sarajevo popunio podatke o pomoćnim odjeljenjima za defektnu djecu i dostavio Prosvjetnom odjeljenju Drinske banovine saznajemo da "u Sarajevu ne djeluje zasebna škola za defektnu djecu već samo pomoćna odjeljenja za defektnu djecu i to pri VIII školi jedno, XI jedno i pri XIV četiri odjeljenja. Broj odjeljenja osnovnih škola je 98, a pomoćnih za defektnu djecu 6."²⁶

23 Konferenciji su prisustvovali: izaslanik banske uprave gos. Časlav Gavrilović, banski školski nadzornik, izaslanici opštine grada Sarajeva: gos. Kaluderđić Slavko, direktor Učiteljske škole u Sarajevu i gos. Alić Husejin direktor Šerijatske gimnazije u Sarajevu, školski nadzornici za grad Sarajevo, gospoda. Hromić Alija i Miljević Mirko, upravitelji narodnih škola i upravitelj pomoćnih odjeljenja Šćepanović Miroje.

24 ABH, KBUDB 1940. br. 14882

25 Nav. izvor

26 Arhiv Sarajevo, fond Školski nadzornik za grad Sarajevo, II školski srez, kutija br. 20, 1940-1941; sig. 547/41

Drugi svjetski rat je otpočeo 6. aprila, znači dva dana nakon što je školski nadzornik pisao izvještaj o stanju osnovnog školstva u gradu Sarajevu pa možemo zaključiti da pomoćna škola nije ni otpočela sa radom, zbog izbijanja Drugog svjetskog rata.

Zaključak

Roditelji djece koja su pohađala ovakva odjeljenja tražili su od Banske uprave da se za njihovu djecu otvori zasebna specijalna škola. I prosvjetni radnici u gradu Sarajevu su smatrali da je školovanje djece ometene u psihičkom razvoju daleko svrsishodnije u zasebnoj pomoćnoj školi.

Prepiska oko otvaranja zasebne pomoćne škole u Sarajevu za djecu zaostala u psihičkom i fizičkom razvoju trajala je pet godina, od 1935. godine kad je pokrenuta inicijativa do 1940. kad je usvojena odluka o otvaranju jedne pomoćne škole.

Zasebna specijalna škola za obrazovanje djece sa poteškoćama u razvoju nije otpočela sa radom jer je u proljeće 1941. godine izbio Drugi svjetski rat, ali odluka o njenom otvaranju pokazuje kako jedna građanska inicijativa može pobijediti državnu administraciju.

Izvori:

1. Arhiv Bosne i Hercegovine, fond Kraljevska banska uprava Drinske banovine,

2. IV, Prosvjetno odjeljenje, 1929-1941
3. Historijski arhiv Sarajevo: Školski nadzornik za grad Sarajevo, 1933-1943
4. Zakon o narodnim osnovnim školama u Kraljevini Jugoslaviji iz decembra 1929., Službene novine KJ, br. 289/29

SUMMARY

The establishment of auxiliary classes in the framework of standard primary schools for the schooling of children with developmental problems (A contribution to the history of special schooling, 1929-1941)

This article follows the struggle of parents with children that suffered from developmental problems through their correspondence with school authorities in Sarajevo and Belgrade. The correspondence starts in 1935, when a group of parents first approached the authorities, with the last entries being from April 1940, when the decision was made to found a special school at the XIV primary school in Sarajevo.

Keywords: Children's education, history of schooling, children with developmental problems, Sarajevo